

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено доцентом кафедри соціології *Т. О. Нельгою*

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 9 від 15.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Нельга Т. О. Навчальна програма дисципліни “Соціологія особистості”
(для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 13 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціологія особистості”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Реалії сучасного життя ставлять особливі вимоги до вивчення різних аспектів функціонування суспільства, потребують нового мислення та високої загальної культури. Суспільство, яке проголосило шлях до демократизації, основною цінністю визнає людину. Саме тому вивчення особистості в усіх її проявах набуває особливої актуальності.

Мета курсу — шляхом засвоєння нових знань з теорії особистості сформувати у студентів професійний світогляд.

Соціологія особистості є галузевою соціологічною дисципліною, що вивчає особистість як об'єкт і суб'єкт суспільного розвитку. Вивчення дисципліни “Соціологія особистості” передбачає наявність у студента базових знань з теорії соціології та основ соціальної психології. Даний курс сприяє поглибленню знань з таких дисциплін як соціальна психологія, історія соціології, соціологія освіти та виховання.

Програма розрахована на формування у студента насамперед теоретичних знань, але й передбачає можливість використання даних соціологічних досліджень.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Предмет соціології особистості
1	Соціологія особистості як наука
2	Філософсько-соціологічні концепції особистості
	Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження соціології особистості
3	Механізм соціальної взаємодії особистості і суспільства
4	Структура особистості
5	Соціалізація особистості
6	Соціальна адаптація особистості
7	Спілкування як фактор розвитку особистості
8	Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості

	Змістовий модуль III. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві
9	Творчий потенціал особистості
10	Ідентифікація особистості
11	Життєві стратегії особистості
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ”

Змістовий модуль I. Предмет соціології особистості

Тема 1. Соціологія особистості як наука

Об'єкт та предмет соціології особистості. Поняття “людина”, “індивід”, “особистість”. Людина як біосоціальна істота, основні характеристики людини. Порівняльний аналіз понять “індивід” та “індивідуальність”. Соціологічне визначення особистості. Особистість як комплекс соціальних якостей індивіда. Основні критерії особистості. Типологізація особистостей у соціальних науках. Рядова, історична та видатна особистість.

Література [1; 10; 11; 14; 16; 19; 20; 29; 33–37; 50]

Тема 2. Філософсько-соціологічні концепції особистості

Марксистська концепція особистості: розгляд особистості через категорію “праця”. Рольова теорія особистості: поняття соціального статусу та соціальної ролі (Дж. Мід, Т. Парсонс, Р. Мертон). Особистість у теорії символічного інтеракціонізму: процес формування “концепції власного Я” (Дж. Мід, Ч. Кулі). Соціодраматична теорія особистості (І. Гофман). Біхевіористська теорія особистості: концепція “оперантної поведінки” (Б. Скіннер). Психоаналітична теорія особистості З. Фрейда: структура свідомості та структура особистості. Гуманістична теорія особистості Е. Фромма та А. Маслоу: особистість як творча істота.

Література [5; 20; 24; 29; 32; 33; 36; 40; 42–45; 48; 49]

Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження соціології особистості

Тема 3. Механізм соціальної взаємодії особистості і суспільства

Поняття соціальної взаємодії та її рівні: міжособистісний, груповий, соціальний. Соціальна активність особистості. Основні критерії соціальної активності: спрямованість, прийняття, реалізація. Соціальні норми та соціальний контроль як регулятори соціальної взаємодії. Види соціальних норм (правові, моральні, політичні та ін.). Поняття соціального контролю та соціальних санкцій. Види соціальних санкцій (позитивні, негативні, формальні, неформальні).

Література [1; 6; 20; 23; 29; 33; 35]

Тема 4. Структура особистості

Поняття структури особистості. Зовнішня та внутрішня структура особистості. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні.

Література [6; 10; 14; 20; 23; 29; 33; 34; 36; 43]

Тема 5. Соціалізація особистості

Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство. Фактори соціалізації: макрофактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезофактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікрофактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо). Основні моделі соціалізації: когнітивна модель (Ж. Піаже), “Я-теорія” Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е. Еріксона. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості.

Література [5; 9; 11; 13–15; 19; 20; 29; 33; 34; 36; 42; 44; 46]

Тема 6. Соціальна адаптація особистості

Поняття соціальної адаптації. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний. Теорія адаптації Р. Мертона та форми індивідуального пристосування: конформність, інновація, ритуалізм, ретритизм, заколот. Види соціальних адаптацій особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична.

Література [12; 13; 15; 22; 34; 39]

Тема 7. Спілкування як фактор розвитку особистості

Поняття спілкування в соціологічній науці. Місце спілкування в житті особистості. Основні умови успішного міжособистісного спілкування. Коло спілкування та його роль у соціальному самопочутті особистості. Основні види спілкування: офіційне та неофіційне, стихійне та організоване тощо. Функції спілкування: інформаційна, афективна, регулятивна. Проблема міжособистісного взаєморозуміння. Перешкоди на шляху до взаєморозуміння.

Література [2; 3; 10; 11; 13; 26; 27]

Тема 8. Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості

Бюджет часу та його види. Значення бюджету часу у житті особистості. Поняття робочого, позаробочого та вільного часу. Вільний час як умова розвитку особистості. Культура вільного часу; види діяльності у вільний час та ставлення до них. Методи дослідження бюджету часу.

Література [3; 25; 26; 34]

Змістовий модуль III. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві

Тема 9. Творчий потенціал особистості

Поняття творчості. Значення творчості для розвитку особистості. Біологічні, філософські та соціологічні концепції творчості. Здібності, творчі здібності, обдарованість, творча обдарованість, талант та геніальність як рівні інтелектуального розвитку особистості. Пізнавальна творчість як знаходження нових знань. Створююча творчість

як орієнтація на певний результат. Порівняння понять “творчість” та “праця”. Місце творчої праці у сучасному суспільстві.

Література [1; 18; 21; 25; 26; 37; 39; 41]

Тема 10. Ідентифікація особистості

Ідентифікація особистості як визначення людини у соціальному просторі. Ідентичність як відчуття збігу зовнішнього та внутрішнього “Я”. Види ідентичностей: гендерна, сімейна, економічна, громадянська, мовна, конфесійна та ін. Соціально-структурний аспект ідентифікації. Ідентифікаційні практики як віднесення себе до певних позицій у соціальному просторі. Соціально-статусна ідентичність.

Література [4; 7; 17; 27; 28; 30]

Тема 11. Життєві стратегії особистості

Поняття стилю та способу життя. Історія виникнення поняття “стиль життя”. Ставлення до життя та його основні типи (оптимізм і скептицизм, практичний і споглядальний). Актуальний та потенційний життєвий успіх. Поняття життєвої стратегії. Життєві стратегії особистості у суспільстві, що трансформується.

Література [3; 7; 8; 25–28; 38; 39; 41; 47]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Місце соціології особистості серед суспільних наук.
2. Об'єкт та предмет соціології особистості.
3. Поняття “людина”, “індивід”, “особистість”.
4. Основні характеристики людини.
5. Поняття “індивідуальність” в соціології особистості.
6. Соціологічне визначення особистості.
7. Основні критерії особистості.
8. Людина та особистість: порівняльний аналіз понять.
9. Типи особистості: рядова, історична, видатна.
10. Уявлення про особистість в античній філософії.
11. Марксистська теорія особистості.
12. Основні положення ролівої теорії особистості.
13. Соціальний статус та його види.
14. Соціальна роль.
15. Систематизація соціальних ролей за Т. Парсонсом.
16. Рольовий конфлікт.

17. Інтеракціоністський підхід до дослідження особистості.
18. Механізм взаємодії між індивідами у символічному інтеракціонізмі.
19. Етапи формування “концепції власного Я” (Дж. Мід).
20. Особистість у біхевіоризмі.
21. Поняття оперантної поведінки (Б. Скіннер).
22. Успіх, стимул та ціна як опорні поняття біхевіоризму Б. Скіннера.
23. Структура свідомості у психоаналізі З. Фрейда.
24. Структура особистості за З. Фрейдом.
25. Гуманістична теорія особистості.
26. Механізми “втечі від свободи” Е. Фромма.
27. Соціальна взаємодія особистості і суспільства.
28. Поняття соціальної активності особистості.
29. Соціальна активність і соціальна пасивність.
30. Соціальні норми та їх види.
31. Поняття соціального контролю.
32. Соціальні санкції та їх види.
33. Зовнішня структура особистості.
34. Внутрішня структура особистості.
35. Потреби та їх види.
36. Ієрархія потреб за А. Маслоу.
37. Інтереси як компонент структури особистості.
38. Цінності та ціннісні орієнтації.
39. Мотиви та їх види.
40. Поняття соціалізації особистості.
41. Виникнення та розвиток теорії соціалізації (Г. Тард, Ф. Гіддінгс).
42. Розробка теорії соціалізації та виховання у вітчизняній науці.
43. Основні фактори соціалізації особистості.
44. Агенти соціалізації особистості.
45. Основні моделі соціалізації особистості.
46. Когнітивна модель соціалізації (Ж. Піаже).
47. Еволюційна модель соціалізації (Е. Еріксон).
48. Етапи соціалізації особистості.
49. Навколишнє середовище і соціалізація особистості.
50. Поняття соціальної адаптації особистості.
51. Способи адаптації особистості до соціального середовища.
52. Форми індивідуальної адаптації особистості за Р. Мертоном.

53. Види соціальної адаптації.
54. Умови успішної адаптації особистості до соціального середовища.
55. Соціалізація та соціальна адаптація особистості: порівняльний аналіз.
56. Поняття спілкування.
57. Місце спілкування в житті особистості.
58. Основні види спілкування.
59. Рольове та неформальне спілкування.
60. Функції спілкування.
61. Виховний потенціал спілкування.
62. Коло спілкування особистості.
63. Умови успішного спілкування та взаєморозуміння.
64. Основні перешкоди для міжособистісного взаєморозуміння.
65. Бюджет часу та його види.
66. Робочий час та його різновиди.
67. Позаробочий час.
68. Соціологічне визначення вільного часу.
69. Значення вільного часу для гармонійного розвитку особистості.
70. Культура вільного часу.
71. Поняття творчості.
72. Творчість як фактор самореалізації особистості.
73. Види творчості.
74. Творчість у сферах праці та дозвілля.
75. Рівні інтелектуального розвитку особистості.
76. Ідентифікація як індивідуальна та соціальна проблема.
77. Поняття соціальної ідентифікації.
78. Ідентифікаційні практики.
79. Поняття ідентичності.
80. Види ідентичностей.
81. Соціально-структурний аспект ідентифікації.
82. Соціально-статусна ідентичність.
83. Спосіб життя та його види.
84. Поняття стилю життя.
85. Поняття життєвої стратегії особистості.
86. Основні типи ставлення до життя.
87. Здоровий спосіб життя як соціальна проблема.
88. Поняття життєвого успіху.

89. Типологізація життєвих стратегій особистості.
90. Умови розвитку особистості у сучасному українському суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Андрущенко В., Губерський В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. — К., 2002.
2. Бодалев А. А. Личность и общение. — М. 1992.
3. Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания. — К. Ін-т соціології НАН України, 2002.
4. Губогло М. Н. Идентификация идентичности: Этносоциолог. очерки. — М.: Наука, 2003.
5. Ехало В. А. Концепция — личность в американской интеракционистской социологии. — К.: МАУП, 2007.
6. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. — М.: Политиздат, 1986.
7. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2004.
8. Злобіна О., Тихонович В. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. — К.: Стилюс, 2001.
9. Іванченко А. В. Соціалізація і соціальне виховання: Навч. посіб.—Житомир: Полісся, 2006.
10. Кон И. С. В поисках себя: Личность и ее самосознание. — М.: Политиздат, 1984.
11. Кон И. С. Социология личности. — М.: Политиздат, 1967.
12. Корель Л. В. Социология адаптаций: вопросы, теории, методологии и методики. — Новосибирск: Наука, 2005.
13. Лукашевич М. П. Соціалізація: виховні механізми і технології. Навч.-метод. посіб. / Ін-т змісту і методів навчання. — К., 1998.
14. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посіб. — К., 1999.
15. Лукашевич Н. П. Социология воспитания: Краткий курс лекций. — К., 1996.
16. Максимов С. Особистість і суспільство: Конспект лекції / Укр. юрид. академія. — Харків, 1993.

17. *Макеєв С. А., Оксамитная С. И., Швачко Е. В.* Социальные идентификации и идентичности. / Ин-т социологии НАН Украины. — К., 1996.
18. *Муляр В. І.* Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз). — Житомир, 1997.
19. *Немировський В. Г.* Социология личности: теория и опыт исследования. — Красноярск, 1989.
20. *Радугин А. А., Радугин К. А.* Социология: Курс лекций. — М.: Изд-во “Центр”, 1996.
21. *Роменець В. А.* Психологія творчості: Навч. посіб. — К.: Либідь, 2004.
22. *Ромм М. В.* Философия и психология адаптационных процессов: Учеб. пособие. — М.: МПСИ; Воронеж, 2006.
23. *Ручка А. А.* Социальные ценности и нормы. — К.: Наук. думка, 1976.
24. *Ручка А. А., Танчер В. В.* Очерки истории социологической мысли. — К.: Наук. думка, 1992.
25. *Скотна Н.* Особа в розколотій цивілізації: освіта, світогляд, дії. — Львів: Укр. технології, 2005.
26. *Сморж Л. О.* Особа і суспільство (філософсько-психологічний аспект). — К., 2001.
27. *Соціальний ареал життя особистості / М. Шульга (ред.); НАН України, Ін-т соціології.* — К., 2005.
28. *Сохань Л. В., Сохань И. П.* Время нового мира и человек. Глобальные риски цивилизации и поиск пути: социологические очерки / НАН Украины, Ин-т социологии. — К., 2001.
29. *Сурмин Ю. П., Полтораки И. С., Литовская Н. А.* Социология: проблемы социологической науки, общества, человека: Учеб. пособие. — Донецк, 2002.
30. *Тарасенко В. І.* Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма) / НАН України, Ін-т соціології. — К., 2004.
31. *Тимошенко И. И.* Мотивация личности и человеческих ресурсов. — К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002.
32. *Хьелл Л., Зиглер Д.* Теории личности. — СПб.: Питер, 2004.
33. *Черниш Н.* Соціологія. Курс лекцій: Конспект. — Вип. 3. — Львів, Кальварія, 1996.
34. *Циба В. Т.* Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навч. посіб. — К., МАУП, 2000.

35. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. — М.: Добросвет, 1998. — с. 57–61.

36. Якуба О. О. Соціологія: Навч. посіб. — Харків: Константа, 1996.

Додаткова

37. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. — К.: Генеза, 1996.

38. Бурдые П. Социология политики. — М.: Socio-Logos, 1993.

39. Гиллер Ю. И. Социология самостоятельной личности / Ун-т дружбы народов. — М.: Академ. проект: Гаудеамус, 2006.

40. Гошевский В. О. Социология личности в трудах русских революционных демократов. — Л.: Наука, 1990.

41. Грабовський С. І. ХХ століття та українська людина. Виклики і відповіді. — К., СтилоС, 2000.

42. Маркузе Г. Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества. — М., 1994.

43. Маслоу А. Мотивация и личность. — СПб.: Питер, 2003.

44. Мід Джордж Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. — К.: Укр. центр духовної культури, 2000.

45. Морохоева З. П. Личность в культурах Востока и Запада: к постановке проблемы. — Новосибирск: Наука, 1994.

46. Наумова Н. Ф. Философия и социология личности. — М., 2006.

47. Обговорення категорії “стиль життя” на засіданні Соціологічного клубу // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2006. — № 1.

48. Тернер Дж. Структура социологической теории: Пер. с англ. — М., Прогресс, 1985.

49. Фромм Э. Бегство от свободы. — М., Прогресс, 1990.

50. Хабермас Ю. Понятие индивидуальности // Вопр. философии. — 1989. — № 2.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Соціологія особистості”	3
Зміст дисципліни “Соціологія особистості”	4
Питання для самоконтролю.....	7
Список літератури.....	10

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>О. М. Коваленко</i>
Комп’ютерне верстання	<i>О. А. Варваріна</i>

Зам. № ВКЦ-4200

Формат 60 84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Тираж 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008.*